

Sygn. akt II CK 440/04

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 25 lutego 2005 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jan Górowski (przewodniczący)

SSN Mirosław Bączyk (sprawozdawca)

SSN Zbigniew Strus

w sprawie z powództwa (...) Banku Spółdzielczego - Oddział w G.
przeciwko (...) Zakładom Drobiarskim "E(...)"- Spółce Akcyjnej w Ś.
o zapłatę, po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 25 lutego 2005 r.,
kasacji strony pozwanej od wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 3 marca 2004 r., sygn. akt
I ACa (...),

uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Powód – (...) Bank Spółdzielczy - Oddział w G. dochodził od pozwanego – (...) Zakładów Drobiarskich „E(...)” S.A. w Ś. kwoty 156.137,02 i wywodził swoje należności z umowy o cesję wierzytelności, której na rzecz Banku dokonali producenci drobiu - H. i T. B. w celu zabezpieczenia wierzytelności kredytowej wynikającej z umowy kredytowej, łączącej Bank i tych producentów (kredytobiorców). Objęta cesją wierzytelność producenta drobiu (cedentów) przysługiwała im wobec odbiorcy drobiu pozwanych

Zakładów na podstawie umowy dostawy drobiu. Sąd Okręgowy - rozpoznając sprawę ponownie - zasądził od pozwanego na rzecz Banku kwotę 133.000 zł – dokonując następujących ustaleń faktycznych.

Producent drobiu J. B. zawarł w dniu 22 września 1999 r. umowę z pozwanym i zobowiązał się w niej dostarczyć pozwanemu (kupującemu) młode indyki rzeźne, hodowane w fermie drobiu położonej w miejscowości O. Umowa została zawarta na czas tzw. cyklu produkcyjnego drobiu, określonego w „szczególnych warunkach umowy”. W dniu 20 marca 1999 r. producenci drobiu zawarli umowę kredytu obrotowego z (...)BS (powodem) z przeznaczeniem kredytu na tucz indyka. Dla zabezpieczenia wierzytelności kredytowej Banku producenci drobiu dokonali w dniu 20 marca 2000 r. przelewu wierzytelności przysługującej im z umowy dostawy w stosunku do pozwanych zakładów. Przelew taki następował do wysokości zadłużenia z tytułu kredytu wraz z odsetkami i innymi należnościami Banku z zastrzeżeniem tzw. zwrotnego przelania wierzytelności na producentów w razie spłaty całości zadłużenia kredytowego przez kredytobiorców. Pozwany (dłużnik cedowanej wierzytelności) został zawiadomiony o przelewie w dniu 6 kwietnia 2000 r. Producenci drobiu i pozwany (kupujący) zawarli aneks do umowy z dnia 22 września 1999 r., w którym kupujący drób rzeźny miał zaoferować producentowi (sprzedającemu) paszę na potrzeby tuczu, należąca do innego podmiotu tj. C.(...) - Spółki z o.o. (aneks obowiązywał od dnia 5 czerwca 2000 r.). W dniu 5 czerwca 2000 r. sprzedający i kupujący zawarli umowę przewłaszczenia stada drobiu na rzecz kupującego w celu zabezpieczenia wierzytelności w wysokości 133.000 zł, stanowiącej - jak to określono w § 1 umowy - należność za żywiec indyczy. W każdym razie w umowie tej oznaczono producenta jako „dłużnika” a kupującego jako „wierzyciela”. Spłata zabezpieczonej wierzytelności powodowała ponowne przejęcie własności – stada na producenta (§ 3 umowy). Kredyt bankowy nie został spłacony przez producenta (ich zadłużenie we wrześniu 2002 r. wynosiło 333.171,52 zł). Producenci drobiu dostarczyli kupującemu (pozwanemu) indyki w okresie od czerwca do sierpnia 2000 r. i ich wierzytelność wobec kupującego (pozwanego) wynosiła 421.729,16 zł. Pozwany zapłacił powodowemu Bankowi kwotę 265.170,37 zł. Należności te były przekazywane na tzw. rachunek kredytowy producenta drobiu (kredytobiorcy) i pomniejszały wysokość kredytowego zadłużenia tego kredytobiorcy.

Producent drobiu J. B. złożył zamówienie na paszę w C.(...) na łączną kwotę 156.137,02 zł. Pozwany zapłacił C.(...) w imieniu zamawiającego należność za paszę na podstawie dwóch faktur.

W ocenie Sądu Okręgowego, roszczenie Banku (cesjonariusza) okazało się zasadne. Kredytobiorcy nie spłacili zaciągniętego kredytu, pozwany został zawiadomiony o dokonanej cesji dla zabezpieczenia, producenci drobiu (cedenci) dostarczyli pozwanemu żywiec indyczy w okresie od czerwca do sierpnia 2000 r., a dostawy te zostały dokonane w ramach produkcji drobiu, na którą producenci zaciągnęli kredyt w Banku. Istniały zatem wierzytelności producentów (cedentów) wobec pozwanego za dostarczony drób. Umowę przewłaszczenia stada z dnia 5 czerwca 2002 r. należy uznać za nieskuteczną prawnie, nie przenosiła ona własności stada indyczego. Badając skuteczność dokonanego przez pozwanego potrącenia (wierzytelności dochodzonej przez Bank z wierzytelnością pozwanego wobec cedenta), Sąd Okręgowy ostatecznie uznał, że pozwany wprawdzie nabył wierzytelności C.(...) wobec producenta drobiu (na podstawie art. 518 § 1 k.c.) w dniach 24 lipca 2000 r. i 30 sierpnia 2000 r., ale nie mógł dokonać skutecznego potrącenia nabytej wierzytelności (wierzytelności subrogacyjnej), ponieważ powstała ona po dniu powzięcia przez pozwaną Spółkę wiadomości o przelewie, tj. po dniu 6 kwietnia 2000 r.

Apelacja strony pozwanej została oddalona. Sąd Apelacyjny podzielił ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji. Nie akceptował natomiast oceny prawnej tego Sądu dotyczącej przyczyn nieskuteczności umowy przewłaszczenia stada indyczego z dnia 5 czerwca 2000 r. i przyjął, że umowa ta nie może być uznana za skuteczną wobec powoda ponieważ zawarto ją już po zawiadomieniu dłużnika (pozwanego) o przelewie (art. 512 zd. II k.c.). Skoro umowa przewłaszczenia okazała się nieskuteczna wobec Banku (cesjonariusza), to istniała wierzytelność objęta cesją. Wierzytelności przysługujące pozwanemu wobec producenta (określona przez Sąd Apelacyjny jako „wierzytelności z tytułu należności za pasze”) nie mogła być jednak potrącona z wierzytelnością powodowego Banku wobec pozwanego, bowiem wierzytelność pozwanej Spółki powstała już po otrzymaniu zawiadomienia o przelewie, a nie istniała jeszcze w chwili zawiadomienia o przelewie.

W kasacji pozwanego podniesiono zarzuty naruszenia przepisów prawa procesowego tj. art. 316 k.p.c. w zw. z art. 391 k.p.c., art. 386 § 6 k.p.c., art. 227 - 233 k.p.c. w zw. z art. 391 k.p.c. i w zw. z art. 382 k.p.c. Eksponowano także zarzuty naruszenia prawa materialnego, a mianowicie - art. 512 zd. II k.c., art. 140 k.c., art. 513 k.c., art. 65 k.c. i art. 5 k.c. W uzupełnieniu kasacji podniesiono dodatkowo zarzuty naruszenia art. 328 § 2 k.p.c., art. 479¹⁴ § 2 k.p.c. w zw. z art. 382 k.p.c., art. 381 k.p.c. Uzupełnienie kasacji zawiera też rozwinięcie wcześniej podnoszonych zarzutów

kasacyjnych. W rezultacie skarżący wnosił o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

1. Znaczna ilość zgłaszanych w kasacji zarzutów powoduje konieczność ich merytorycznego uporządkowania z punktu widzenia sposobu podjętej przez pozwanego obrony. W kasacji eksponowano przede wszystkim nieistnienie zabezpieczonej wierzytelności kredytowej (między Bankiem a niewystępującym w sprawie producentem drobiu - J. B.) z tej racji, że została ona spleciona, a następnie - z racji jej niepowstania w związku z niewykonaniem umowy kredytowej przez Bank. Skarżący starał się także motywować stanowisko, że nie powstała w ogóle wierzytelność wynikająca z umowy przelewu (z dnia 20 marca 2000 r.), ponieważ wcześniej nastąpiło przewłaszczenie przedmiotu sprzedaży stada drobiu przez producenta drobiu na rzecz pozwanego - „E.(...)” S.A. W każdym razie skuteczne było potrącenie (zdaniem skarżącego - umowne, a nie *ex lege*) wierzytelności Banku wynikającej z umowy cesji powierniczej z wierzytelnością pozwanego wobec producenta drobiu (kredytobiorcy) i właśnie dokonanie takiego potrącenia czyniło niezasadnym roszczenie Banku objęte sporem. Najogólniej biorąc, zarzuty kasacyjne pozwanego koncentrują się wokół następujących zagadnień: a) istnienia wierzytelności kredytowej Banku; b) skuteczności umowy przewłaszczenia stada indyjskiego i jego skutków na układ powiązań obligacyjnych między stronami procesu i innymi podmiotami; c) zasadności wierzytelności pozwanego wobec producenta drobiu w związku z dostawą paszy temu producentowi; d) skuteczności zgłoszonego przez pozwanego zarzutu potrącenia takiej wierzytelności z wierzytelnością dochodzoną przez powodowy Bank.

2. Wbrew twierdzeniom skarżącego, zaskarżony wyrok zawiera jednak niezbędne elementy przewidziane w art. 328 § 2 k.p.c., a mianowicie – szeroko rozbudowane ustalenia faktyczne oraz odpowiednie wyjaśnienie podstawy prawnej dokonanego rozstrzygnięcia. Chybiony jest zatem zarzut naruszenia tego przepisu. Wypadnie zaznaczyć, że motywacja podnoszona dla uzasadnienia omawianego zarzutu nie koresponduje z treścią art. 328 § 2 k.p.c. i mogłaby być skutecznie podnoszona w ramach innych zarzutów procesowych. Dotyczy to zagadnienia „ustalenia aktualnego zadłużenia zbywców wierzytelności” i „nierozpoznania wszystkich zarzutów podniesionych przez stronę pozwaną w toku postępowania apelacyjnego”.

Należy wyraźnie zaznaczyć to, że zarzut naruszenia prawa procesowego powinien wyraźnie wskazywać na zindywidualizowany przepis, sposób jego naruszenia

przez Sąd drugiej instancji oraz konsekwencje takiego naruszenia z punktu widzenia wpływu na wynik sprawy (art. 393¹ pkt 2 k.p.c.). Nie spełnia tego rygoru wskazywanie naruszenia grupy przepisów, nawet wówczas, gdy regulują one jednorodną prawnie materię. Uwaga ta odnosi się do podniesionego w kasacji zarzutu „naruszenia art. 227 – 231 k.p.c. w zw. z art. 391 oraz art. 382 k.p.c.”. Jeżeli jednak skarżący tak sformułowany zarzut podnosił w celu zakwestionowania ustaleń faktycznych Sądu Apelacyjnego dotyczących istnienia wierzytelności kredytowej Banku (i wynikającej z umowy kredytowej z dnia 20 marca 2000 r.), to prawidłowy byłby w tym zakresie zarzut naruszenia art. 233 § 1 k.p.c., podniesiony w pierwotnej wersji kasacji. W kasacji zarzucano Sądowi Apelacyjnemu błędne ustalenie, że wspomniana należność kredytowa nie została spłacona (skarżący wskazywał na takie fakty, które mogły świadczyć o tym, że było inaczej), natomiast w uzupełnieniu kasacji podnoszono już fakt niewykonania w ogóle umowy kredytowej przez powodowy Bank. Według skarżącego, producent indyków rzeźnych (cedent) korzystał wyłącznie z tzw. kredytu kupieckiego przyznawanego mu przez kontrahentów. Należy jednak przyjąć, że Sąd Apelacyjny prawidłowo ustalił sam fakt zawarcia umowy kredytowej (z 20 marca 2000 r.), fakt jej wykonania przez powodowy Bank oraz fakt braku spłaty kredytu. Próby podważania tych ustaleń faktycznych przez skarżącego, przy zastosowaniu przezeń wspomnianej motywacji prawnej, nie mogą być uznane za skuteczne.

Za bezpodstawne należy uznać także zarzuty naruszenia art. 479¹⁴ § 2 k.p.c. w zw. z art. 382 k.p.c. i art. 381 k.p.c. Skarżący zarzucił Sądowi Apelacyjnemu „pominięcie zaprzeczenia strony faktowi udzielenia przez powoda kredytu zabezpieczonego cesją” oraz „pominięcie dowodów zgłoszonych w apelacji, piśmie procesowym z dnia 21 listopada 2003 r. oraz w załączniku do protokołu rozprawy apelacyjnej”. Jak już wskazano, Sąd Apelacyjny prawidłowo ustalił, że wierzytelność kredytowa powstała i nie została spłacona przez kredytobiorcę. Ponadto Sąd ten miał uzasadnione podstawy do oddalenia wniosków dowodowych strony pozwanej zgłoszonych w apelacji, w piśmie procesowym z dnia 27 listopada 20003 r. oraz załącznika do rozprawy apelacyjnej z dnia 18 lutego 2004 r. (uzasadnienia zaskarżonego wyroku).

Zarzut naruszenia art. 233 k.p.c. w zw. z art. 391 k.p.c. „poprzez wadliwe ustalenie treści porozumienia zbywcy wierzytelności z pozwanym w przedmiocie dostarczenia paszy” nie może być w ogóle brany pod uwagę w postępowaniu kasacyjnym z tego względu, że treść porozumienia stron (a w istocie – treść ich oświadczeń woli) może być zaczepiona w ramach zarzutu naruszenia np. art. 65 k.c.

Taki zarzut sformułowany został zresztą w grupie zarzutów naruszenia prawa materialnego.

W rezultacie nie można przyjąć stanowiska skarżącego, że wierzytelność kredytowa nie istniała (w ogóle nie powstała lub została spłacona). Nietrudno zauważyć, że eksponując prawną skuteczność podniesionego zarzutu potrącenia, skarżący tym samym akceptuje implicite fakt istnienia własnego zadłużenia kredytowego i tym samym – istnienie przelanej wierzytelności.

3. Oba Sądy orzekające przyjęły inne przyczyny nieskuteczności umowy przewłaszczenia stada indyków z dnia 5 czerwca 2000 r. Należy przyznać rację skarżącemu, że przepis art. 512 zd. II k.c. nie mógł uzasadniać oceny prawnej, że umowa przewłaszczenia była „nieskuteczna wobec powoda”, ponieważ zawarto ją po dokonaniu przelewu i zawiadomieniu dłużnika (pозwanego) w dokonanym przelewie. Przepis art. 512 zd. II k.c. nie obejmuje umowy przewłaszczenia zawartej w dniu 5 czerwca 2000 r. właśnie już choćby z tej racji, że przedmiotem cesji i przewłaszczenia było inne prawo podmiotowe. Co więcej, obie umowy rodziły odmienne skutki prawne (ta pierwsza skutki prawno-rzeczowe, ta druga – tylko obligacyjne). W każdym razie dla rozstrzygnięcia niniejszego sporu istotne było to, czy doszło w ogóle do skutecznej cesji na rzecz Banku i co było jej przedmiotem. Trafnie zauważył Sąd Apelacyjny, że chodziło tu o cesję wierzytelności przyszłych, wynikających z umowy z dnia 22 września 1999 r., przy czym dostawy i odbiór drobiu nastąpiły od czerwca do sierpnia 2000 r. (terminy zapłaty określono w „szczególnych warunkach umowy”, stanowiących załącznik do umowy). Jeżeli ponadto ustalono, że pozwany wpłacił bankowi określoną kwotę „z tytułu dostawy indyków”, to nie było wątpliwości co do tego, że istniał przedmiot przelewu w chwili zawarcia umowy o przelew (20 marca 2000 r.) w postaci wierzytelności przyszłej i z tego powodu cesja taka okazała się skuteczna. Skuteczności takiej nie mógł już podważać fakt zawarcia umowy przewłaszczenia stada drobiu w dniu 6 czerwca 2000 r. Strony umowy cesji (producent i Bank) nie rozwiązały tej umowy i nie dokonywały zmiany jej treści.

Oznacza to, że dla przyjęcia skuteczności cesji wierzytelności wynikających z umowy z dnia 22 września 1999 r. nie było niezbędne prawne podważenie skuteczności umowy przewłaszczenia na zabezpieczenie. Nie było też podstaw do przyjmowania nieskuteczności tej umowy w świetle postanowień art. 512 zd. II k.c. W związku z tym zarzut naruszenia tego przepisu należało uznać za uzasadniony.

4. Najwięcej miejsca w kasacji poświęcono kwestii prawnej skuteczności potrącenia dokonanego przez dłużnika. Należy zakładać, że potrącenia tego dokonano po zgłoszeniu żądania zapłaty przez powodowy Bank (w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku brak o tym wzmianki). W każdym razie chodziło o odpowiedź na pytanie, czy pozwany (dłużnik) nabył w ogóle wierzytelność wobec producenta drobiu (cedenta) i czy taka wierzytelność mogła być przedstawiona do potrącenia z wierzytelnością dochodzoną przez Bank (cesjonariusza) w świetle postanowień art. 513 k.c. W ocenie skarżącego, wspomniane potrącenie należało uznać za w pełni skuteczne i doprowadziło ono w konsekwencji do umorzenia należności powodowego Banku.

5. Sąd Okręgowy dokonał odpowiednich ustaleń (aprobowanych przez Sąd Apelacyjny) dotyczących powstania i wymagalności wierzytelności z tytułu dostaw żywca indyjskiego (wierzytelności będącej przedmiotem cesji) oraz powstania i wymagalności wierzytelności pozwanego wobec producenta (cedenta) w związku z dostarczeniem producentowi paszy do drobiu (wierzytelność przedstawiona do potrącenia przez dłużnika). W świetle tych ustaleń pojawia się kwestia tytułu prawnego i charakteru tej drugiej wierzytelności. Jeżeli oba sądy przyjęły założenie, że miała tu zastosowanie konstrukcja subrogacji ustawowej (art. 518 § 1 k.c.), ponieważ pozwany w istocie „zapłacił cudzy dług”, to założenie takie nie znajduje dostatecznego oparcia w dokonanych ustaleniach faktycznych. Co więcej, w prawnej motywacji takiej konstrukcji pojawiają się wyraźne niekonsekwencje natury dogmatycznej. Jeżeli bowiem Sąd Okręgowy przyjmuje, że pozwany „E.(...)” zapłacił na rzecz C.(...) „w imieniu p. B. z tytułu należności za pasze”, to, rzecz jasna, w takiej sytuacji w ogóle nie mogłaby wchodzić w grę konstrukcja subrogacji z art. 518 k.c. Pełnomocnik może bowiem działać w imieniu i na rzecz mocodawcy (art. 95 k.c.). W innym miejscu stwierdzono ogólnie, że producent „udzielił pozwanemu pełnomocnictwa do zamawiania paszy w jego imieniu i na jego rachunek”, co mogłoby oznaczać, że odpowiednia umowa obejmująca dostawę paszy łączyła bezpośrednio producenta z C.(...). W każdym razie nie sposób podzielić stanowiska obu Sądów, że każdy przypadek „zapłaty cudzego długu” powoduje skutki prawne subrogacji przewidzianej w art. 518 § 1 k.c. Muszą bowiem pojawić się nadto odpowiednie podstawy prawne wstąpienia płacącego w prawie zaspokojonego wierzyciela (art. 518 k.c.). Co więcej, konstrukcja subrogacji zakłada istnienie zobowiązania między wierzycielem i osobą zobowiązaną zanim nastąpiłby akt subrogacji. Tymczasem oba Sądy wydają się łączyć fakt zapłaty dokonanej przez pozwaną spółkę na rzecz C.(...) z powstaniem (i pojawieniem się wymagalności)

wierzytelności pozwanego wobec producenta. W prawie polskim nie występuje zasada osobistego wykonania zobowiązania przez dłużnika (art. 356 k.c.), ale zapłata cudzego długu przez osobę trzecią nie zawsze powoduje skutki prawne przewidziane w art. 518 § 1 k.c. Odpowiednie roszczenie między płacącą osobą trzecią a dłużnikiem może mieć swoje uzasadnienie, np. w stosunku wewnętrznym ukształtowanym między tymi podmiotami, a w ostateczności – w przepisach o bezpodstawnym wzbogaceniu. Należy zaznaczyć, że przeciwko konstrukcji „zapłaty cudzego długu” oponuje też skarżący i proponuje inne uzasadnienie prawne dla powstania omawianej wierzytelności związanej z dostarczeniem paszy (pkt 2 uzasadnienia wyroku Sądu Najwyższego).

6. Dłużnikowi przysługują przeciwko nabywcy wierzytelności wszelkie zarzuty, którymi dysponował on przeciwko zbywcy w chwili powzięcia wiadomości o przelewie (art. 513 § 1 k.c.). Dotyczy to także zarzutu potrącenia ex lege (art. 498 k.c.). Jednakże dłużnik może z przelanej wierzytelności potrącić wierzytelność przysługującą wobec zbywcy, chociażby stała się ona wymagalna dopiero po otrzymaniu zawiadomienia o cesji. Nie jest jednak możliwe dokonanie potrącenia, gdy wierzytelność wobec zbywcy stała się wymagalna później niż wierzytelność będąca przedmiotem przelewu.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, skoro wierzytelność pozwanej Spółki „z tytułu należności za pasze” powstała po zawiadomieniu dłużnika o przelewie (tj. po dniu 6 kwietnia 2000 r.), nie mogła już być ona przedstawiona do potrącenia z wierzytelnością będącą przedmiotem cesji. Konstatację tę należy uznać za przedwczesną.

Nie można podzielić sugestii skarżącego, że w umowie z dnia 22 września 1999 r. doszło do ukształtowania między producentem drobiu i jego odbiorcą (pозwanym) odpowiedniej klauzuli zawierającej tzw. potrącenie umowne (w § 11 ust. 2 lit. a umowy). Omawianą sugestią sformułowano w związku z motywacją niewłaściwego zastosowania przez Sąd Apelacyjny art. 513 k.c., który przyjął w omawianym zakresie konstrukcję potrącenia jednostronnego (art. 498 k.c.). Tymczasem zakwestionowanie interpretacji postanowień wspomnianej umowy w odniesieniu do zarzutu potrącenia wymagałoby podniesienia zarzutu naruszenia art. 65 k.c. (zarzut ten podniesiono jedynie w związku z zarzutem błędnej wykładni „porozumienia zbywcy wierzytelności z pozwanym w przedmiocie dostarczenia paszy i zapłaty za nią tak jej producentowi, jak i pozwanemu”). Nie mogą być zatem wzięte pod uwagę wywody zmierzające do wykazania, że „zarzut dokonania potrącenia umownego podniesiony przez stronę pozwaną wobec żądania powoda jest zarzutem przysługującym dłużnikowi osobiście względem nabywcy

wierzytelności, a nie zarzutem przysługującym mu przeciwko zbywcy, który może zostać podniesiony na podstawie art. 513 k.c.". Należy zauważyć, że sugestia skarżącego jest chybiona także z merytorycznego punktu widzenia. Przede wszystkim bardzo wątpliwa dogmatycznie jest sama konstrukcja uprawnienia kształtującego, wynikającego z tzw. potrącenia umownego i „obciążająca scedowaną wierzytelność”. W każdym razie sama treść § 11 ust. 2 lit. a umowy nie uzasadnia interpretacyjnych sugestii pozwanego. Właściwsze byłoby rozumienie postanowień tych postanowień umowy z dnia 22 września 1999 r. jako ogólną dopuszczalność dokonywania potrącenia ex lege wzajemnych wierzytelności „odbiorcy” (pozwanego) z należnościami „producenta” (cedenta).

W konsekwencji należałoby przyjąć, że Sąd Apelacyjny trafnie posługiwał się, oceniając zastosowanie w niniejszej sprawie art. 513 k.c., konstrukcję potrącenia ustawowego przewidzianego w tym przepisie.

7. Przepis art. 513 k.c. reguluje kwestię zarzutów przysługujących dłużnikowi w związku z dokonaniem przelewu wierzytelności istniejącej (choć niekoniecznie – jeszcze wymagalnej). Może on mieć także zastosowanie w zakresie przelewu wierzytelności przyszłej (tak np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 listopada 2003 r., II CK 16/02, OSNC 2004, z. 4, poz. 202, s. 85 - 87). Trudno bowiem znaleźć uzasadnione argumenty wykluczające zastosowanie przepisu art. 513 k.c. do tej postaci wierzytelności, skoro w orzecznictwie i piśmiennictwie nie neguje się w ogóle dopuszczalności przelewu wierzytelności przyszłej oraz możliwości poddania jej reżimowi prawnemu art. 509 k.c. i n. Tak uczyniono także w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 6 listopada 2003 r., ale przy uwzględnieniu właściwości cesji wierzytelności przyszłej. Otóż poszerzono w nim czasowe granice dopuszczalności zarzutów przeciwko cesjonariuszowi w celu umożliwienia dłużnikowi podnoszenia przeciwko cesjonariuszowi także zarzutów przysługujących mu wobec cedenta, a ukształtowanych w ramach umowy z cedentem, tj. umowy kreującej ostatecznie przelaną wierzytelność. Ratio legis takiej rozszerzonej ochrony prawnej dłużnika podyktowana zostaje tym, że w chwili dokonania cesji wierzytelności przeszłej nie są jeszcze w pełni określone kontury prawne tejże wierzytelności, a takie definitywne określenie nastąpi dopiero w wyniku dalszych zdarzeń prawnych (np. określonych dostaw towarów, jak w niniejszej sprawie). Oznacza to, że w zakresie cesji wierzytelności przyszłej nie może być stosowana ogólna reguła art. 513 § 1 k.c., zgodnie z którą dłużnikowi przysługuje przeciwko nabywcy wierzytelności tylko takie zarzuty, które miał on przeciwko zbywcy w chwili powzięcia

wiadomości o przelewie (art. 513 § 1 k.c.). Czasową cenzurą podnoszenia zarzutów należałoby zatem przesunąć, co oznaczałoby możliwość podnoszenia zarzutów powstałych także po tej dacie. Dotyczy to także zarzutu potrącenia (art. 498 k.c.) wierzytelności przysługującej dłużnikowi przeciwko zbywcy wierzytelności z wierzytelnością będącą przedmiotem przelewu, chociażby wierzytelność wobec zbywcy powstała i stała się wymagalna po zawiadomieniu dłużnika o przelewie (art. 513 § 2 k.c.).

Skarżący nie kwestionował ustaleń obu sądów w zakresie dotyczącym określenia wierzytelności będącej przedmiotem przelewu i wierzytelności przysługujących dłużnikowi (pozwanemu) przeciwko producentowi drobiu (cedentowi) z racji dostaw paszy temu producentowi. Brak podstaw do przyjęcia konstrukcji subrogacji ustawowej z art. 518 k.c. (pkt 5 uzasadnienia) pozostawia otwartym zagadnienie nie tylko prawnego tytułu wierzytelności (przedstawionej przez dłużnika do potrącenia), ale także – określenie czasu jej powstania, wymagalności i rozmiaru. Gdyby okazało się, że wierzytelności związane z dostarczeniem paszy stały się wymagane wcześniej niż wierzytelność będąca przedmiotem przelewu, zarzut potrącenia dokonany przez dłużnika (pozwanego) mógłby okazać się jednak prawnie skuteczny, chociaż sam zarzut potrącenia zaktualizowałby się (w sensie powstania przesłanek potrącenia – art. 498 § 1 k.c.) po dniu 6 kwietnia 2000 r., tj. po zawiadomieniu dłużnika o przelewie wierzytelności.

Należy zatem podzielić zarzut kasacyjny dotyczący naruszenia przez Sąd Apelacyjny przepisu art. 513 k.c., aczkolwiek z innym uzasadnieniem niż prezentowane w kasacji. Naruszenie tego przepisu przesądziło w sposób zasadniczy o rozstrzygnięciu Sądu Najwyższego.

8. Nie może być uwzględniony zarzut naruszenia art. 5 k.c. z motywacją prezentowaną w kasacji. Zarzut ten nie został podniesiony w kontekście formuły nadużycia prawa przez powoda. Jeżeli roszczenie banku wynikające z umowy cesji okazało się skuteczne, to bezprzedmiotowe są wywody o „uzyskaniu nieuzasadnionej korzyści kosztem drugiego podmiotu”.

Z przedstawionych względów Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji (art. 393¹³ § 1 k.p.c. w zw. z art. 3 ustawy z dnia 22 grudnia 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego..., Dz. U. z 2005 r. Nr 13, poz. 98).